

๑๒

แสดงตน
เมื่อถึงกาลอันควร

การปกปิดตน เมื่อยังไม่ถึงกาลอันควรเป็นการดี
การปกปิดสิ่งที่เป็นความลับเอาไว้ไม่แพร่พรายเป็นการดี
การเปิดเผยความลับบัณฑิตไม่สรรเสริญ

แสดงตนเมื่อถึงกาลอันควร

๑๐๔

ผู้คนส่วนใหญ่ มักปรารถนาที่จะเป็นคนสำคัญ อยากเป็นคนที่มีคุณค่าในสายตาของผู้อื่น และอยากเป็นที่รู้จักของมหาชน ด้วยความปรารถนาตัวเอง บางคนถึงกับยอมเป็นคนป่วยคนพิการ เพื่อจะได้รับความเมตตาสงสาร ความเห็นอกเห็นใจ และเรียกร้องความสนใจจากผู้อื่น แต่บางทีความปรารถนาก็เป็นแรงบันดาลใจที่ผลักดันให้บุคคลธรรมดา กลายมาเป็นบุคคลสำคัญของโลกได้ ความใฝ่ฝันดังกล่าว ทำให้มนุษย์มีวิริยอุตสาหะสามารถประสบความสำเร็จในสิ่งที่มุ่งหวังได้ รวมไปถึงทำให้เกิดความภาคภูมิใจอีกด้วย ตราบใดที่ยังมีความหวังอยู่ เมื่อนั้นความสำเร็จในการทำงาน รวมถึงงานทางใจ ที่ต้องทำด้วยการเจริญสมาธิภาวนา ย่อมจะประสบความสำเร็จอย่างแน่นอน

มีธรรมภาษิตใน ปัญจบัณฑิตชาดก ความว่า

“คุยฺหสฺส ทิ คุยฺหเมว สาธุ

น ทิ คุยฺหสฺส ปสฺตถมาวิกมมํ

อนิพฺพนุนตาย สหะยฺย อีโร

นิพฺพนุนตฺถาว ยถาสฺขํ ภณฺเวยฺย

การปกปิดความลับเอาไว้ นั่นแหละ เป็นความดี การเปิดเผยความลับ บัณฑิตไม่สรรเสริญเลย นักปราชญ์พึงอดกลั้นไว้ ในเมื่อประโยชน์ยังไม่สำเร็จ เมื่อประโยชน์

แสดงตนเมื่อถึงกาลอันควร

๑๐๕

สำเร็จแล้ว ฟังกเล่าตามสบาย”

การรู้จักความเหมาะสมและไม่ควรนี้ เป็นเรื่องใหญ่ที่สำคัญ บางเรื่องเราสามารถแสดงชี้แจงบอกกล่าวได้ แต่บางเรื่องแม้ไม่ใช่ความลับ แต่ต้องรอจังหวะ บางครั้งจำเป็นต้องปกปิดไว้ก่อน จนกว่าจะถึงเวลาอันสมควร จึงค่อยเปิดเผย ไม่เช่นนั้นอาจเกิดโทษได้ ดังนั้นการรู้จักพิจารณาไตร่ตรอง ล้ำรวมระวัง แสดงตัวให้เหมาะสมในกาลอันควร จะทำให้เราปลอดภัย เมื่อใดถึงเวลา จึงแสดงตนและปฏิบัติให้เหมาะสมกับฐานะ เกี่ยวกับเรื่องนี้ พระบรมศาสดาได้กล่าวถึงอดีตชาติของพระสารีบุตร ที่ครั้งหนึ่งเคยเกิดเป็นม้าอาชาไนยว่า

*ในอดีตกาล พระเจ้าพรหมทัตเสวยราชสมบัติอยู่ในกรุงพาราณสี มีพ่อค้าม้าคนหนึ่งนำม้า ๕๐๐ ตัว มาจากอุตตรา-ปถชนบท เพื่อนำไปขายในกรุงพาราณสี ขณะเดินทาง ได้ไปขอแวะพักบ้านหญิงชราคนหนึ่ง ซึ่งเป็นเศรษฐีตักยาก โดยขอเช่าบ้านเป็นที่พักชั่วคราว คืนนั้นเองนางม้ามอลอดลูกออกมาตัวหนึ่งเป็นม้าอาชาไนย พ่อค้าม้าพักอยู่ถึง ๓ ราตรี หญิงชราได้ขอเงินค่าเช่าเพียงครึ่งหนึ่งกับม้าอาชาไนยตัวนั้น พ่อค้าม้ายินดีจ่ายเงินตามนั้น

*มก. เล่ม ๕๔ หน้า ๓๒

แสดงตนเมื่อถึงกาลอันควร

๑๐๖

หญิงชราเลี้ยงลูกม้าอาชาไนยเสมือนลูกของตน แต่ให้กินได้แค่ข้าวเปลือกและหญ้าที่ม้าชาวบ้านกินเหลือไว้ตามประสาคนยากจน จนลูกม้าอาชาไนยเจริญเติบโตขึ้น ต่อมาเมื่อพ่อค้ากลุ่มหนึ่งได้อนม้า ๕๐๐ ตัว แวะมาขอพักที่บ้านหญิงชรานั้น ครั้นฝูงม้าทั้ง ๕๐๐ ตัว เข้ามาใกล้บ้านหลังนั้น ได้กลิ่นของม้าอาชาไนย จึงเกิดความย่ำเกรงตามสัญชาตญาณ ไม่กล้าเข้าไปในบ้านนั้นแม้แต่ตัวเดียว พ่อค้าม้าจึงถามหญิงชราว่า ในบ้านนี้มีม้าอยู่บ้างไหมหญิงชราตอบว่ามีม้าอยู่ตัวหนึ่งที่เรเลี้ยงไว้แต่เวลานี้ยังไม่อยู่ ตอนเย็นจึงจะกลับ

พ่อค้าม้าจัดให้ม้าของตนพักนอกบ้าน แล้วคอยดูการกลับมาของม้าตัวประเสริฐ ครั้นตกละแ่นพ่อค้าเห็นลักษณะอันสมบูรณ์ของม้า รู้ทันทีว่านี่เป็นม้าอาชาไนย จึงขอซื้อจากหญิงชราด้วยทรัพย์จำนวนมาก โดยรับปากว่าจะเลี้ยงดูให้เป็นอย่างดี จะให้อยู่อย่างผาสุกยิ่งกว่าที่หญิงชราเลี้ยง หญิงชราฟังดังนั้น ก็ยอมขายให้ พ่อค้าม้าวางถุงทรัพย์ ๖ ถุงๆ ละพันตำลึงไว้ที่เท้าทั้ง ๔ ของม้าอาชาไนย ไว้ทางหางและทางศีรษะอีกข้างละถุง แล้วส่งมอบให้หญิงชราอยู่เบื้องหน้าม้าอาชาไนย

ม้าอาชาไนยมองดูหญิงชราผู้เป็นประดุษมารดา พลันน้ำตาไหลนองทั้งสองข้าง หญิงชราเห็นดังนั้นก็ร้องไห้ เอามือลูบหลังม้าอาชาไนย แล้วปลอบใจว่า “ลูกเอ๋ย แม่เลี้ยงเจ้ามา

แสดงตนเมื่อถึงกาลอันควร

๑๐๗

ด้วยความรักเสมือนลูกที่เกิดในอุทร เจ้าต้องอยู่อย่างลำบาก ตามประสายาก เจ้าจึงไปอยู่กับพ่อค้าผู้มีฐานะท่านนี้เถิด เขาจะบำรุงให้เจ้าได้รับความสุขสำราญยิ่งกว่าอยู่กับแม่อีก” ม้าอาชาไนยฟังดังนั้น รู้ว่าอะไรคือสิ่งที่ควร จึงแสดงความเคารพต่อหญิงชรา แล้วลาจากไปอยู่กับพ่อค้า

ครั้นพ่อค้าออกเดินทางไปถึงอีกตำบลหนึ่ง คิดจะทดสอบม้าอาชาไนย จึงให้เอารำต๋มเทลงในรางให้กิน ม้าอาชาไนยไม่ยอมกิน เพราะรู้ว่าเป็นของไม่สมควรแก่ตน พ่อค้านั้นรู้สึกแปลกใจ จึงถามว่า “เจ้าเคยกินหญ้าที่เป็นเดนและรำต๋มกับข้าวตังมาแล้ว รำต๋มนี้เป็นอาหารที่เจ้าคุ้นเคย เหตุไรเจ้าจึงไม่ยอมกิน” ม้าอาชาไนยตอบว่า “นาย ในที่ใดที่คนทั้งหลายยังไม่รู้จักข้าพเจ้าว่า มีชาติ ตระกูล กิริยา มารยาทอย่างไร ในที่นั้น ข้าพเจ้าก็ไม่แสดงตน ได้กินข้าวตังและรำต๋มเป็นอาหาร แต่บัดนี้ ท่านรู้แล้วว่า ข้าพเจ้าเป็นม้าเช่นไร เหตุนี้ข้าพเจ้าจึงไม่ยอมบริโภคของไม่คู่ควรแก่ตน”

พ่อค้าฟังดังนั้น จึงพลอบเอาใจว่า “ขอท่านอย่าโกรธเลย เราทำเช่นนี้เพื่อจะทดลองดูเท่านั้น” จากนั้น พ่อค้ารีบจัดอาหารมีรสโอชาปานดังอาหารสำหรับเสวยของพระราชามหากษัตริย์ให้ม้าอาชาไนยบริโภค แล้วพาเข้าสู่กรุงพาราณสี

แสดงตนเมื่อถึงกาลอันควร

๑๐๘

ครั้นถึงท้องพระลานหลวง พ่อคำให้ม้าทั้ง ๕๐๐ อยู่ทางหนึ่ง จากนั้นกั้นม่านชิงเพดานปูลาดด้วยเครื่องลาดอันมีค่าให้ม้าอาชาไนยพักอยู่ในที่ใกล้ๆ กัน เมื่อพระเจ้าพาราณสีเสด็จมาทอดพระเนตรเห็น จึงตรัสถามว่า “เหตุไรม้าทั้งปวงกับม้าตัวนี้จึงมีที่พักแตกต่างกัน” พ่อคำม้ากราบทูลว่า “เพราะม้าตัวนี้เป็นม้าอาชาไนย”

พระเจ้าพาราณสีทรงให้ทดสอบดูว่าม้าอาชาไนยจะมีกำลังวิ่งไวสักเพียงใด โดยรับสั่งให้วิ่งรอบพระลานหลวง เมื่อพ่อคำม้าขึ้นขี่ม้า แล้วให้วิ่งรอบพระลานหลวง ด้วยกำลังเร็วของม้าอาชาไนย ภาพที่เห็นเสมือนมีม้านับพันตัววิ่งเรียงรายต่อเนื่องกันเป็นแถวไปโดยรอบ เมื่อวิ่งโดยเพิ่มความเร็วขึ้นไปอีกก็ไม่มีผู้ใดเห็นตัวม้าอาชาไนย เห็นแต่ผ้าแดงโบกสะบัดที่คาดเอวของพ่อคำม้าเท่านั้น

จากนั้น พ่อคำได้ให้ม้าวิ่งไปบนผิวน้ำและบนใบบัวถวายพระเจ้าพาราณสีให้ทอดพระเนตรพร้อมทั้งมหาชนที่มาดูกันอย่างเนืองแน่น เมื่อผ่านการทดสอบแล้ว จึงลงจากหลังม้ายืนอยู่ในที่เฉพาะพระพักตร์พระราชา เหยียดฝ่ามือออกไปเรียกม้าอาชาไนยให้วิ่งไปในอากาศ พระมหากษัตริย์เห็นเช่นนั้น ทรงอัศจรรย์ใจยิ่งนัก จึงพระราชทานตำแหน่งอุปราชให้แก่พ่อคำม้า พร้อมอภิเษกม้านั้นให้เป็นม้ามงคลอาชาไนยคู่บารมี

แสดงตนเมื่อถึงกาลอันควร

๑๐๕

ของพระองค์

นอกจากนั้น พระองค์ทรงพระราชทานที่อยู่อันวิจิตร มีพื้นปูลาดด้วยเครื่องอลังการอันหาค่าไม่ได้ เบื้องบนดาดด้วย เพดานอันวิจิตรด้วยดาวทอง ห้อยพวงมาลาทอง และของหอม ต่างๆ ประพรมด้วยเครื่องหอม ๓ ประการ ตามประทีปน้ำมัน หอมไว้เป็นนิตย์ ตั้งกระถางทองคำไว้สำหรับเป็นที่ขบถ่ายของ ม้าอาชาไนย ทรงพระราชทานกระยาหารที่พระองค์เสวยให้ ม้าอาชาไนยบริโภคนั้นเป็นนิตย์ ตั้งแต่นั้นมา ราชสมบัติทั้งสิ้นใน ชมพูทวีปเสมือนอยู่ในเงื้อมพระหัตถ์ของพระเจ้าพาราณสี เพราะม้าอาชาไนยเป็นม้ามามีบุญมากนำสิริมหาสมบัติมาให้ แม้ภัยพาลปัจเจกมิตร ก็ไม่มีมากล้ำกรายแม้เพียงน้อยนิด

จะเห็นได้ว่า เรื่องเกี่ยวกับความควรและไม่ควรนี้ เป็นเรื่องที่สำคัญ ถ้าเรารู้จักกาลที่ควรถ่อมตน และกาลที่ควร แสดงตน ประโยชน์อันยิ่งใหญ่ไพศาลจะบังเกิดขึ้นกับเรา ถ้าทำ ทุกอย่างได้อย่างพอเหมาะพอดี เราจะได้ดี มีทั้งทรัพย์สิน ทั้งเกียรติยศชื่อเสียง และความสำเริงสมปรารถนาก็จะเกิดขึ้น แม้ในเรื่องการปฏิบัติธรรม ถ้ามีความพอดี เราจะสมปรารถนา ได้เข้าถึงพระรัตนตรัยกันอย่างแน่นอน

